

מכאן ועד סוף המסכת, נכתב ע"י הרה"ג ר' אריה שטראוס שליט"א מירושלים
 סיכומי הדינים העולים (בעמוד רמ"ח), נכתבו גם הם ע"י הרב הנ"ל. יישר חילו

פרק תשיעי

דף נט ע"ב

'מי רגלים הדור למקור ואייתי דם'. בענין אשה שהקשתה לילד ונקרע כיס השתן, ועל ידי ניתוח הכניסו הרופאים את פי המקור לתוך כיס השתן ותפרוהו באופן שתמיד יוצא דם נידותה דרך הכיס יחד עם מי רגלים בלי וסת קבוע, אם יש דרך לטהרה: בשו"ת משיב דבר (להנצי"ב) סימן ל"ד מסכים עם הרב השואל לטהר מטעם דחשיב כמו רואה דם בחתיכה (נדה כ"א ע"ב) דחשיב כראיה שלא כדרכה, אלא שרצונו שישאל עוד גאון אחד.

ובשו"ת הר צבי (להגרצ"פ פרנק זצ"ל) חיו"ד סי' קמ"ח חולק עליהם ומבאר ששני דברים מעכבים את הטומאה: ראיה שלא כדרכה, או כשיש חציצה המפסקת בין הדם לכתלי בית הרחם. ראיה שלא כדרכה – תלוי רק בשעת ובאופן עקירת הדם מן המקור. לעומת זאת עיכוב חציצה – מועיל רק כשישנו בבית החיצון (מבין השיניים ולחוץ). אבל כל זמן שהדם למעלה מן השיניים לא שייך חציצה, לפי שעדיין לא חל שם טומאה. וממילא בנדון דידן, שעקירת הדם מן המקור היה כדרכו (ולא על ידי גורם חיצוני שאין דרכה בכך), וגם בהמשך יוצא הדם ועובר בחלק מהבית החיצון ללא חציצה, אם כן קשה להתיר הדבר. ועל פי זה הוסיף בענין אשה שמחמת סכנה הניחה מכסה גומי על פי המקור שלא תתעבר, שאין לטהרה כשיוצא הדם דרך המכסה כדין רואה דם בשפופרת, כיון שלא השפופרת גרמה לראיה רק הדם יוצא מאליו ונחשב ראיה כדרכה.

[ובקונטרס בעניני נדה להגרש"ז אוירבך זצ"ל (הנדפס בסוף ספר 'אמרי אברהם') האריך בענין זה באיזה אופן אפשר לטהר על ידי שפופרת שבאותו מקום].

'ביושבת על שפת הספל ומזנקת'. כתב הרא"ש דדוקא לר' מאיר, שמתמא בעומדת, הוא דחיישנין ביושבת ושותתת. אבל לר' יוסי דמטהר בעומדת, הוא הדין דמטהר ביושבת ושותתת. אבל הגהות מיימוניות (פ"ה מאיסורי ביאה הלכה י"ז ס"ק ב') בשם מהר"ם מרוטנבורג חולק וסובר שגם ר' יוסי מודה בשותתת דטמאה.

'מהו דתימא הני מילי (דמטהר ר' יוסי ברישא) דיעבד אבל לכתחילה לא, קא משמע לן (סיפא, דאף לכתחילה מטהר ר' יוסי)'. דעת הר"ב והתוס' יו"ט דאף ברישא (באשה שעשתה צרכיה לחודא) מטהר ר' יוסי לכתחילה. אבל התוס' (לעיל דף י"ד ע"ב ד"ה ור' יוסי מטהר) מבאר לפי' רבינו חננאל (הסובר דברישא ר' יוסי אינו מטהר לגמרי, רק מטהר משום 'נדה' ומטמא משום 'כתם') דרק בסיפא מטהר ר' יוסי לכתחילה, ולא ברישא.

דף ט

'תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה'. פירש"י כיון שמעיינה פתוח תולה בה. וכתב המשנה למלך (פרק ט' מאיסורי ביאה הלכה כ"ט) דאין כונת רש"י לחלוק על הרשב"א בתורת הבית שביאר טעם התליה משום דתולין הקלקלה במקולקל (וכמו גבי שתי קופות, אחת חולין ואחת תרומה, שנפלו לתוכן שני סאים, אחד חולין ואחד תרומה, שאני אומר חולין לתוך חולין נפל ותרומה לתוך תרומה. יבמות דף פ"ב ע"א). אלא שהוקשה לרש"י דיש אומדנא לטמא זו שנמצא אצלה הכתם מדין כאן נמצא כאן היה, לזה פירש"י דיש כנגד זה אומדנא שמעיינה של השניה פתוח והן שקולות, ושפיר תולין הקלקלה במקולקל (ונשאר שם המשל"מ בצ"ע דמלשון רש"י במשנה משמע דתולין במקולקל אף כשאין סברת מעיינה פתוח).

גם הרש"ש תמה על סוגיין מדוע תולין הקלקלה במקולקל, הא קיימא לן דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום (טהרות פ"ט מ"ט. ועיין שם ב'משנה אחרונה, וכן לעיל דף ד' ע"ב דלכולי עלמא אין מחזיקין טומאה ממקום למקום בטומאה דרבנן). ותירץ דהיינו דוקא כשבין כך נטמא את המקום שבו נמצאה הטומאה, אז אין מחזיקין לטמא אף במקום אחר. אבל היכא שהנדון הוא תולין הקלקלה במקולקל וממילא מקום מציאת הטומאה יטהר על ידי זה – שפיר תולין במקולקל ומטהרין מקום שנמצא (ולענ"ד צ"ע על דבריו מלשון הגמרא כאן בהמשך 'לפיכך דרבי למה לי, מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם גבה תתקלקל אידך לא תתקלקל, קמשמע לן' ומבואר דלמרות שמטמאין זו שנמצא הכתם אצלה, מכל מקום מטמאין אף השניה ולא אומרים דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום).

ובעיקר הדין של תולין הקלקלה במקולקל נחלקו הש"ך והט"ז (ביו"ד סימן קיא), דדעת הש"ך (סק"א) דהוא מצד הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא, ודעת הט"ז (סוסק"א) דהוא דין מיוחד של 'שאני אומר', ולא מצד הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא (עייין שם שלכן בזה מקילין אף בספק איסור דאורייתא שנתבטל ברוב מדאורייתא ורק מדרבנן אין שיעור לבטלו, מה שאין כן בשאר ספיקא דרבנן לקולא לא מקילין בכהאי גוונא). ועיין מה שכתבתי לקמן בדף ס"ג ע"ב.

'ושוין שתולה כו' וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין'. כתב המשל"מ (פ"ט מאיסורי"ב הלכ"ט) דבזמן הזה, שנהגו להחמיר שלא לטהר יושבת על דם טוהר – לדעת הרמב"ן ישתנה אף הדין דסוגיין ושוב אין לתלות ביושבת על דם טוהר לפי שמקלקלתה על ידי זה. ודעת הראב"ד דאף בזמנינו תולין בה, דנחי שהחמירו בנות ישראל על עצמן לטמא דם טוהר, אבל אין להם הזכות לגרום על ידי זה חומרא לחברתן שלא תוכל יותר לתלות בהן.

ומכל מקום כתב המשל"מ דלענין בתולה שדמיה טהורין תולין בה אף בזמנינו, אף שהיום נהוג לטמא דם בתולים, מכל מקום כיון שיש בזה סברא שהדם יצא ממנה לפי ששירפה מצוי – שפיר תולין.

'השאילה חלוקה לנכרית'. בכל הסוגיא מפרש רש"י דמיירי שתחילה השאילה החלוק ל'מקולקלת' (נדה, נכרית וכדו') ואחר כך לבשתה היא (כן פירש"י במשנה ד"ה השאילה, ובגמ' ד"ה כתם בכתם). אבל הרשב"א בתורת הבית פי' איפכא, שתחילה לבשתה בעלת החלוק ואחר כך השאילה ל'מקולקלת'. והמאירי כתב שתחילה לבשתה בעלת החלוק ואחר כך השאילה ל'מקולקלת' ואחר כך חזרה בעלת החלוק ולבשתה. ולפירש"י צריך עיון למה נקטו לשון של 'השאילה חלוקה לנכרית' כו', ולא נקטו לשון 'שאלה חלוק מנכרית' כו'. ושמא יש לומר דבאמת רש"י לא פליג על הרשב"א אלא רבותא קמ"ל דאפילו בכה"ג תולין (וכן משמע בחי' החת"ס כאן, דלא פליגי).

פרק תשיעי

דף נ"ט ע"ב

א. אשה שהטילה מים ומצאה דם בספל – ר' יוסי מטהרה, ור' שמעון מטמאה. ור' מאיר מטמאה במטלת מעומד, ומטהרה ביושבת על שפת הספל ומזנקת (מקלחת). אבל בלא זה חשיב כעומדת.

ב. איש ואשה שהטילו מים ונמצא דם בספל – ר' יוסי מטהרה, ור' שמעון מטמאה. ור' מאיר, לדעת ריש לקיש, מטמאה בעומדת ומטהרה ביושבת (כנ"ל), ולדעת ר' יוחנן סובר ר' מאיר כר' יוסי דטהורה אפילו בעומדת, ותניא כותיה דר' יוחנן.

ג. הא דמטהר ר' יוסי, היינו דאפילו לכתחילה יכולה לעסוק בטהרות, ולא רק בדיעבד (ועיין תוס' י"ד ע"ב ד"ה ורבי יוסי מטהר, אי גם ברישא דינא הכי).

ד. בגמרא נפסק להלכה כר' יוסי.

ה. השאילה חלוקה לנכרית ומצאה בו כתם – הרי זו תולה בנכרית: לדעת חכמים דוקא בנכרית שכבר ראתה פעם דם, ולדעת ר' מאיר אפילו בלא ראתה, רק שהגיע זמנה לראות. ורב פוסק כחכמים.

ו. ג' נשים שלבשו חלוק אחד ונמצא בו כתם – כולן טמאות. וכן בישבו על ספסל של עץ (שמקבל טומאת מדרס) ונמצא עליו כתם – כולן טמאות. אבל בישבו על דבר שאינו מקבל טומאה, כגון ספסל של אבן – טהורות. דדבר שאינו מקבל טומאה אין מקבל כתמים (כן דעת ר' נחמיה, ועיין לקמן אות יד).

דף ס' ע"א

ז. השאילה חלוקה לנדה – תולה בה. ודעת רבי דדוקא באופן שאינה מקלקלת אותה. אבל אם השאילה לשומרת יום כנגד יום ביום השני שלה, או לסופרת ז' נקיים ביום השביעי שלה – כיון שאינה מחוסרת אלא טבילה, נמצאת מקלקלת אותה, ואינה תולה בה, אלא שתיהן טמאות. ודעת ר' שמעון בן גמליאל דגם בכהאי גוונא תולה בטמאה, דסוף כל סוף טמאה היא. ומודה רבי בהשאילה לשומרת יום כנגד יום בראשון שלה (כלומר ביום שבו ראתה), או ליושבת על דם טוהר, או לבתולה שדמיה טהורין (שתולין כתמה בדם בתולין היות ששירפה מצוי) – דיכולה לתלות בהן, היות שאינה מקלקלת אותן כלל.

ח. השאילה חלוקה לזבה באמצע ספירת ז' נקיים – דלא סגי לה בטבילה, ומכל מקום מקלקלת אותה במקצת – לדעת ר' חסדא, גם בזה פליגי רבי ורשב"ג. ולדעת ר' אדא, בזה גם רבי מודה דתולה. (על פי תוס' ד"ה טמא).